

san és erősen, jól megpaprikázva? Vagy azt, hogy ott a mezőgazdaságnak nem traktorra van elsősorban szüksége, mint nálunk, hanem szivattyúra, lévén az ország fő terménye és a lakosság fő tápláléka a rizs. Vagy azt, hogy a futballt a vietnamiak éppúgy szeretik, mint itt nálunk? Hogy a vietnami férfiak karja, melle csupasz, nincs rajta szőr? Meg aztán, hogy Vietnam igen tarka nemzetiségű ország, hatvan kisebbséget tartanak számon, s ezeknek mindnek más a nyelve? Ezért sokszor a vietnamiak is tolmáccsal beszélnek egymással. Vagy hogy a buddhizmus nem ismer istent, s hogy a buddhista az örök életben sem hisz?

Mindez persze akármilyen útirajzban szerepelhetne. Máté György riportjai azonban nem akármilyenek. A szerző arra a kérdésre keres feleletet, amelyik hosszú idő óta a legjobban izgatja a világ közvéleményét, s ez nem más, mint a vietnami nép fegyveres harca az imperializmus, az amerikaiak és dél-vietnami kiszolgálók ellen. A nyugati világ riporterei rejtélyként kezelik ezt a problémát, titkokat szimatolnak és keresnek körülötte. Máté György — s ez könyvének talán legnagyobb érdeme — világos, határozott feleletet ad a kérdésre. A vietnami nép az elnyomás, a fasiszmus ellen lépett harcra a szabadsáért, az emberi életért, a jobb és szebb jövőért. Ez a válasz minden homályt és titkot eloszlat, s bár egyszerűbb, mint a nyugati riporterek kódosításai, megvan az az előnye, hogy igaz.

Milyen ez az elnyomás? Ha egyetlen szóban akarnánk összefoglalni, azt mondhatnánk, fasiszta. A dél-vietnami rendszer például fajgyűlöletet szít a sokféle nemzetiség között, egymásnak akarja ugrasztani a különféle népeket. Aztán internálótáborokat hoz létre. Igaz, ezeket nem internáló táboroknak, hanem „bőségfalvaknak” nevezi. A nép azonban másképp gondolkodik felőlük, s hiába kényszerítik ezekben a táborokba a lakosságot, ezrével menekülnek belőlük. Véletlen-e, hogy ezeket a falvakat éppen nyugatnémet szakemberek tervei és elképzelései alapján építtette a dél-vietnami bábkormány? Szó se róla: jó szakemberekhez fordultak. Azokhoz, akiknek a legtöbb tapasztalatuk van ilyenféle táborok építésében.

Mindezt persze nem száraz leírásokból és tényközlésekből ismerjük meg. Máté György emberi sorsok bemutatásával ábrázolja a népre nehezedő fasiszta elnyomást és azt a harcot, amit a vietnamiak vívnak a rettenetes hatalom ellen. Megismerjük a könyvből a nép harcának legszebb fejezeteit és alakjait. Tran Thi Nhamot például, ezt a gyönyörű, huszonnégy éves vietnami partizánlányt, akit majdnem halálra kínoztak az elnyomók. Szappanosvizet pumpáltak a beleibe, legérzékenyebb ideggóccait villanyozták, undorító mocskokkal telt hordóban tartották, tüzes vaslapra szorították testét, a torkába izzó vasfogót nyomtak. Csoda-e, ha ez ellen fölkel, harcol a nép? Vagy például a két öreg halász, Do Van Hien és Le Dinh Chat, akik nagyon sokszor túljártak az ellenség eszén, és bátorságukkal, lélekjelenlétükkel jelentékeny veszteségeket okoztak a fasisztáknak. És a többiek, a szelíd tekintetű Dung, aki a mérgezett nyilat is felhasználta az ellenség ellen, Shok, a boltos, aki bátorságával sok ezer ember életét mentette meg, vagy Ho Thi Dai, aki az egyik „bőségstáborból” szökött meg.

A vietnami nép elszánt. „Nincs pihenés, amíg nem győzünk” — mondta a szerzőnek az egyik harcos. Aki elolvassa Máté György könyvét, beláthatja, hogy ez így is lesz. A riportkönyv legfőbb tanulsága, hogy ez az elszántan küzdő nép győzni fog.

ÖKRÖS LÁSZLÓ

TÁMASZPONTOK A NÉP SZÍVÉBEN

WILFRED BURCHETT OLVASÁSA KÖZBEN

A nagy és patetikus kifejezések mindig hagynak némi kétséget az emberben. Ha azt mondja egy szónok, vagy azt írja egy publicista lelkesen: „A vietnami nép harca igazságos és legyőzhetetlen” — szívünk szerint szól, de a mindenféle elcsavargó gondolat elidőzik a sommás kijelentésnél, és méregetni kezd. Győzhet? Hiszen ma már nem Diem, Khanh vagy Ky brutális elnyomó rendszere ellen vív a dzsungel népe, hanem egy tizenkétmillió, politikailag, katonailag és közigazgatásilag megosztott ország áll szemben a világ leghatalmasabb mai rablójával és annak fegyveres gépezetével. Nyílpuskás, bambuszbozogányos, könnyű fegyverű partizánok és helikopterek, nehézbombázók, páncélosok, napalmbombák sorakoznak a front ösvényein. S a partokon túl, az óceánon meg a csatlós támaszpontokon talán már atomtöltetű rakétákat is beírányoztak...

És mégis lehetne győzni?...

Wilfred Burchett riportkönyvében (*Dzsungelháború Dél-Vietnamban* — Kos-

suth Könyvkiadó, 1965.) önkéntelenül is erre a kérdésre kerestem a választ. A jeles riporter hónapokat töltött Dél-Vietnam kuszált frontjain, bejárta a harcálláspontok egész labirintusát, tudakozódott, tárgyalt, beszélgetett minden rendű dél-vietnami polgárral — hogyan felel hát ő? Legtöbbszörösen két idézettel. Az egyiket még Kennedy elnök mondta massachusettsi szenátor korában: „*Veszélyesen hiába való és destruktív hatású volna, ha ontani kezdenénk a pénzt, a hadianyagot és az embereket az indokinázi óserdőkhöz, anélkül, hogy a legcsekélyebb kilátásunk lenne a győzelemre... Szentül hiszem, hogy semmiféle amerikai segély nem kényszeríthet térdre Indokínában egy olyan ellenséget, amely mindenütt ott van, s ugyanakkor sehol sem található, nem semmisítheti meg „a nép ellenségét”, amely élvezzi a nép rokonszenvét és támogatását...*” A sors iróniája, hogy Kennedy szenátor ebben a kérdésben bölcsőbb volt, mint Kennedy elnök. Ybih Aleo, a dél-vietnami nemzeti kisebbségek vezetője pedig ezt mondta a riporternek: „*Mi sokáig bírjuk a harcot. Ha a mi nemzedékünk nem tudja győzelemmel befejezni, megteszik majd a fiaink vagy az unokáink.*”

Valahol itt feszül a válasz, s egyúttal az igazság. Nyersen és brutálisan: az Egyesült Államok van olyan erős katonailag, hogy akár megsemmisítsen tizenkétmillió dél-vietnamit és egy egész országot Indokínában — de ahhoz gyenge, hogy ugyanezt a népet legyőzze. S ez nem a szavakkal való játék, hanem a legigazibb ellentmondás. Burchett is végigvezeti olvasóját a gondolatnak ezen az ösvényén. Hiszen itt nem hagyományos értelemben vett háború folyik, hanem a legpimaszabb betolakodás, a legbarbárabb irtóhadjárat — és a legspontánabb, ugyanakkor ma már megszervezettebb és leghősiesebb önvédelem. A példa, melyet egy beszélgetés során vietnamiak mondanak el a könyvben, valahogy így hangzik: a kutya, miután nem tudta elcsipni a nyulat, olyasformán mentegetőzött, hogy ő csak az ebédjéért futott, a nyúl meg az életéért... Egy amerikai őrmester 858 dolláros havi zsoldját keresi a vietnami földön, a Felszabítási Front katonái és partizánjai közkatonáitól ezredparancsnokig 40 piasztért, alig egy dollárt kapnak. 858 dollár kevés az élet kockázatásáért idegenben — 40 piaszter meg a haza és a nemzeti tisztesség elég ilyen áldozatokért. Az apját, az anyját, a gyereket, a dzsungel termő sávjait, a bambuszszázat, a palántákat, a szokásait védő harcos nem hajlamos semmiféle alkudozásra. S még egy: az amerikaiaknak kolosszális támaszpontjaik vannak Da Nangnál, Saigonban, Bien Hoánál, Tajvanon és Dél-Koreában. Ausztráliában és Új-Zélandban, melyekről ömlik az ember, a fegyver és a hadianyag, — a Felszabítási Front legfontosabb és apró támaszpontjai a nép szívében vannak. Innen pedig sűrűsödő elszántság, bosszú, kitartás árad. A félelem érzését sem a francia fegyverek, sem Diem és Khanh inkvizíciós módszerei nem tudták fává nevelni. A stratégiai falvak, a gyújtogatások, a kínzások, a börtön, a termény módszeres elpusztítása csak a bosszú fájának gyökereit és törzsét erősítették. S így ma már nemcsak az emberek harcolnak, hanem a táj is. Az ártatlanul bólogató bambuszligetnek csapadék rendszerét rejtik; csak egy liánkés kell egy apró gyerek kezébe, és sziklatömbök omlanak a saigoni fegyveresek és amerikai „tanácsadók” nyakába; maga a természet lövi ki a mérgezett nyilakat a dzsungel ösvényein, ha illetéktelen láb lép az óserdőbe; bambuszbuogány vagy verem karója nyársalja fel a falvak parasztjait háborgató fegyveres őrzáratot. S még a méhek is harci feladatot teljesítenek a szabadságharcosok leleményével.

Lehet itt idegen hadseregek győzni?

Hiszen ez a hadsereg, meg az általa támogatott saigoni terror a harc leg-erősebb kovásza. Ez a hadsereg és a kormánycsapatok „adják” a fegyveres utánpótlást. Hiszen a Felszabítási Front ma már nemcsak a dzsungel mélyén kovácsolt ezercélú puskákkal, primitív gránátokkal, mérgezett nyilakkal harcol, hanem remek amerikai automata és nehézfegyverekkel, nehéz géppuskákkal és páncéelhárító lövegekkel, aknavetők tömegével — rajtuk a szokásos embléma, két egybefonódott kéz és a szöveg: „Az amerikai nép ajándéka”. A dzsungel mélyén dolgozó lőszergyár gépein ilyen feliratú táblácskákat talált Burchett: „Portaweld—Onau, Minneapolis, Ohio” — „Made in USA”. „Picker, Cleveland” — a dzsungelkórház hordozható röntgengépeinek márkajelzése, s csupa amerikai a mütők hófehér nylonborítása, a sebészeti műszerek serege. Ők hozták a saigoni terrorlegényeknek — s ma a Viet Kong harci felszereléséhez tartoznak mind.

Győzhetne itt az US Army?

A kormánycsapatokat is már jóformán csak az amerikai erőszak és pénz tartja egyben. Fegyverrel fogott katonák, akiknek a parancs szerint testvérük, szüleik faluját kell elpusztítani, akiket már-már amerikai fegyveres „biztatással” lehet akcióba vinni, akik közül tíz- és tízezrek állnak át minden felszerelésükkel a Felszabítási Front csapataihoz. Miféle kilátásai lehetnek itt a rablónak, az agresszor-

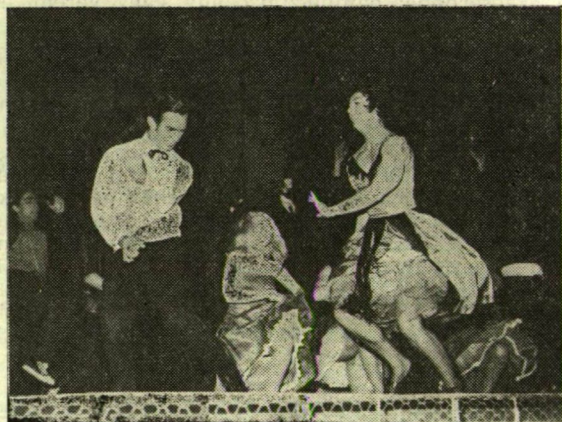
nak? Burchett e kérdések előtt sem hátrál meg. A történelem adja erre a perdöntő választ. Algériában 800 ezer francia katona harcolt egy tízmilliós nép ellen... Koreában annak idején 54 ezernél több amerikai katona vesztette életét... Dél-Vietnamban tizennégymillió ember él, az önvédelmi harchoz rendkívül kedvező földrajzi körülmények között és a harci tapasztalatok páratlan gazdagságával. De még ez sem minden. Ha a harc fordulatai úgy kívánnák, ennek a hősi népnek van hová fordulnia segítségért. Minket, akik nagy és őszinte rokonszenvvel, segítőkész együttérzéssel kísérjük a dél-vietnami nép igazságos harcát, egy másik dolog is izgat. Az USA egyre jobban gyürkőzik és belemelegszik ebbe a szemérmetlen rablókalandba — s egyre több profittal számolnak el a fegyverszállító cégek. Vajon nem kell-e egyszer elszámolni az élettel is? Mert mi úgy gondoljuk, nemcsak vietnami barátainkat érinti érzékenyen hozzátartozóik sorsa — hanem az amerikai polgárokat is. De a vietnami áldozatok értelmét ott nem kell magyarázni, a stratégiai faluk, a dzsungel és az örállomások körében — annál inkább lehetetlen megvívástalni azt, aki nem tudja, mit keresett a fia Indokínában; hogyan, miért és mitől védelmezte ott az amerikai érdekeket?

Sokan azt mondják, az USA hazat akarodna már onnan, csak az az átkozott presztízs... Erről azonban senki sincs meggyőződve. Még mindig a háború kiterjesztésének ígéretésénél tart Johnson; Még mindig a katonai megoldást erőszakolja. Dacol az egész jóérezésű világ megvetésével, vállalja a vietnami vérengző kaland teljes erkölcsi és történelmi szégyenét, ha ugyan nem vesztette már el sugalmazóival az erkölcsi és történelmi dolgok iránti érzékét.

Hát ilyen indítékokkal ma már valóban nem lehet háborút nyerni, de még csak nemzeti presztízszt erősíteni sem. A történelem az igazak rendje, törvénye szerint ítél és halad. S úgy hisszük, még a mi nemzedékünk életében történelemmé válik a vietnami nép győzelme — minthogy a fejlődés mai menetében a történelem igaz erőinek győzelme a legfőbb törvény.

Miközben Burchett tollának ösvényein bejárjuk az akna- és napalmszaggatta vietnami földet, a kezdetben elcsavargott mérlegelő gondolat megnyugszik, mint a mérleg nyelve. A lelkes és ünneplés, manapság sokszor hallható jelszó, miszerint „A vietnami nép harca igazságos és legyőzhetetlen”, valóban megcáfolhatatlan argumentummá lép elő. Hiszen feltáruznak azok a rugók, amelyek a nép harcát folytonossá és hatásossá teszik, s azok a történelmi és társadalmi kulisszák, melyeket az ezer és ezer kilométerek távolságából ilyen kitűnő riporterkalauz nélkül nem ismernénk, nem értenénk. Mindenekelőtt azt, hogy az US Army csak akkor énekelhetné a győzelmi indulót, ha a szabadságharcosok minden támaszpontját ledöntené. A nép szívében emelt támaszpontokat viszont csak a teljes néppel együtt tudná elpusztítani...

SZ. SIMON ISTVÁN

Szegedi Szabadtéri Játékok, 1965.
Jelenet a West Side Storyból